

Dorzecze Odry.
Monografia powodzi lipiec 1997

Red. Alfred Dubicki, Henryk Słota, Jan Zieliński, wydawnictwo Instytut
Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Warszawa 1999, ss. 241.

W lipcu 1997 roku wystąpiły w Polsce wielkie wezbrania opadowe. Kataklizm na Odrze przekraczał znacznie największe powodzie, jakie obserwowano od 1813 roku. Przyczyną wezbrania były anormalnie wysokie opady deszczu, które spadły na silnie nasycone wodą podłoże.

Od początku lipca Polska pozostawała w ciepłym i wilgotnym powietrzu. 5 lipca województwa zachodnie i południowo-zachodnie znalazły się w chłodnym powietrzu polarno-morskim, a na pozostałą część kraju napływało ciepłe i bardzo wilgotne powietrze zwrotnikowe. Sprzyjało to wystąpieniu opadów, początkowo słabych przelotnych z lokalnymi burzami. Zetknięcie się obu mas powietrza spowodowało intensywniejsze opady, którym towarzyszyły liczne burze. Podobne opady wystąpiły również w Austrii, Czechach, zachodniej Słowacji, na Węgrzech oraz w krajach byłej Jugosławii¹. To co w efekcie nastąpiło w dorzeczu Odry, szczególnie wzdłuż górnego i środkowego jej biegu oraz wzdłuż biegu Nysy Kłodzkiej, budzi do dnia dzisiejszego grozę, nie spowodowało jednak konkretnych, ustawowych rozwiązań.

Wydarzenia w czasie wielkiej powodzi 1997 roku znalazły swoje odzwierciedlenie w wielu publikacjach o różnej jakości merytorycznej², ale żadna z nich nie nosiła znamion opracowania mogącego zasługiwać na miano monografii. Paradoksalnie na miano wydawnictwa najbardziej całościowego i kompleksowego w sprawie wydarzeń z lipca 1997 roku w dorzeczu Odry zasługuje raport Najwyższej Izby Kontroli³, nie należy on jednak do publikacji powszechnie dostępnych. Ponadto powodzi poświęcono znaczącą konferencję w Ustroniu k. Wisły 10-12 września 1997 r.

Pod koniec 1999 roku ukazała się nakładem wydawnictwa IMiGW publikacja dotycząca „powodzi tysiąclecia” (jak zwykle się nazywać wydarzenia z lipca 1997 roku w dorzeczu Odry). Praca ta składa się z dziewięciu rozdziałów poprzedzonych wstępem. Ze-

¹ Dokładny opis sytuacji meteorologicznej nad Polską w lipcu 1997 przynoszą opracowania J. Stachy, E. Bogdanowicz, *Przyczyny i przebieg powodzi w lipcu 1997 r.*, „Gospodarka Wodna”, s. 344-345; R. Klejnowski, *Prognozy i przebieg warunków meteorologicznych w czasie powodzi w lipcu 1997 na terenie Polski, Czech i Niemiec*, [w:] *Powódź 1997*, Materiały z Forum Naukowo-Techniczne, Ustron k. Wisły 10-12 września 1997, Warszawa 1997, t. II, s. 11-16 (dalej cyt.: *Forum Powódź 1997*).

² Zob. pisane przede wszystkim przez socjologów: *Spoleczne skutki powodzi w lipcu 1997 roku w województwie opolskim*, red. T. Soldra-Gwiżdż, „Zeszyty Odrzańskie” nr 17, Opole 1998; *Naturalna katastrofa i społeczne reakcje. Studia nad przebiegiem i następstwami powodzi na Opolszczyźnie w 1997 roku*, red. K. Frysztacki, T. Soldra-Gwiżdż, Opole 1999. M. Zawałdka, *Powódź 1997 roku na ziemi lubuskiej*, „Studia Zachodnie” nr 5, Zielona Góra 2000. Wiele materiałów przynosi czasopismo „Gospodarka Wodna” (1998, nr 8; 1999, nr 9 oraz „Śląsk Opolski” m.in. artykuł Stanisława Malarskiego oraz Stanisława Koziańskiego, a także recenzje M. Miłkowskiego i J. Przybyszewskiej nr 3/1999, s. 70-71; nr 2/2000, s. 69-72).

³ Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli stanu zabezpieczenia przeciwpowodziowego kraju oraz przebiegu działań ratowniczych w czasie powodzi na terenach południowej Polski w lipcu 1997 r., Warszawa, maj 1998 r.

spół redakcyjny jako jeden z głównych celów założył sobie „udokumentowanie podstawowych zdarzeń w dorzeczu Odry [...] oraz stworzenie podstawowego źródła danych do analiz projektowych i badawczych, dotyczących sposobów przebudowy i modernizacji ochrony przed powodzią” (s. 9).

W rozdziale I pt. *Meteorologiczne przyczyny powodzi w dorzeczu Odry* przedstawiono interpretacje synoptycznej sytuacji meteorologicznej, wysokość, natężenie i przestrzenny rozkład opadów atmosferycznych oraz osłonę hydrologiczno-meteorologiczną w okresie powodzi. Na uwagę zasługują przede wszystkim tabele przedstawiające wysokości opadów, a także maksymalne i średnie natężenia deszczu oraz sumy opadów dla okresu powodzi. Niejako podsumowaniem jest zestawienie opadów w dorzeczu górnej i środkowej Odry w odniesieniu do norm wieloletnich z lat 1961-1990 oraz do normy rocznej.

Przebieg powodzi w dorzeczu Odry to treść drugiego rozdziału. Zawarto w nim sytuację hydrologiczno-meteorologiczną przed wystąpieniem powodzi, przebieg powodzi w dorzeczu górnej i środkowej Odry oraz w estuarium Odry, analizę maksymalnych stanów i przepływów wody, a także ocenę rozmiaru powodzi 1997 roku na tle powodzi historycznych.

W kolejnych rozdziałach przedstawiono analizę pracy wybranych zbiorników retencyjnych oraz stopień ich oddziaływania na przebieg fali powodziowej na Odrze. Dokonano analizy skuteczności wałów powodziowych (porównano stan obwałowań przed powodzią oraz przyczyny i rozmiar uszkodzeń wałów). Omówiono także sprawność i uszkodzenia obiektów hydrotechnicznych i budowli towarzyszących w dorzeczu Odry.

Rozdziały szósty i siódmy przynoszą omówienie skutków powodzi (rozdział VI, *Rzeczowe i finansowe straty powodziowe*; rozdział VII, *Geomorfologiczne skutki powodzi w obszarze górskim*). Rozdział VIII przedstawia zmiany jakości wód w okresie powodzi. Ostatni, IX rozdział próbuje w sposób kronikarski przedstawić organizację i przebieg akcji przeciwpowodziowej.

Autorzy nie skoncentrowali się tylko na Odrze, chociaż poświęcono jej wiele miejsca; znaczne partie materiału poświęcono także Nysie Kłodzkiej, Warcie i rzece Bóbr.

Dolnej Odrze oraz obszarowi estuarium Odry poświęcono osobny podrozdział. Wynika z niego, iż impet powodzi zatrzymał się przed Szczecinem, a na akwenie Zalewu Szczecińskiego poziom wód był w normie. Zdaniem autorów stany wód w cieśninach były związane bardziej z obniżeniem się poziomu morza niż falą powodziową (s. 86). Jednakże zanieczyszczenia prowadzone Odrą dotarły do Zalewu. Poziom niektórych składników zanieczyszczenia przewyższał kilkakrotnie wskaźniki z roku ubiegłego (w przypadku niektórych były one znacznie wyższe, np. krzemiany – 21,8 razy więcej niż w 1996 r.).

Praca na 241 stronach przynosi 197 fotografii, 53 tabele oraz 157 rysunków, diagramów i wykresów. Wydana jest na cienkim, kredowym papierze, oprawiona w twardą, laminowaną okładkę (aczkolwiek fatalnie sklejoną), w związku z tym jest – niestety – dosyć droga. Niemniej jest ona niezbędnym i upraszczającym poszukiwania źródłem badań nad wielowątkowym zjawiskiem, jakim była tzw. powódź tysiąclecia.

Omawiana praca jest znakomitym kompendium do badania powodzi, zarówno tej w 1997 roku, jak i zjawiska modelowego. W tej pełnej liczbie wykresów, tabel, mapek i fotografii publikacji tkwi materiał stanowiący podstawę do napisania dobrego tekstu na te-

mat powodzi z lata 1997 r. Z powodu zarówno jej walorów badawczych (przede wszystkim statystycznych), jak i zawartości fotograficznej byłoby dobrze, aby przynajmniej po jednym egzemplarzu znajdowało się w każdej z gmin nadodrzańskich.

Marek Zawadka